

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 06.08.2024

Kabul Tarihi / Accepted: 13.10.2025

Demir, E. (2025). Namus Nedir? Orhan Pamuk'un Kar ve Masumiyet Müzesi Yapıtlarında Namus Olgusu. *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(26), 159-172.
<https://doi.org/10.20304/humanitas.1528944>

**NAMUS NEDİR? ORHAN PAMUK'UN KAR VE MASUMİYET MÜZESİ
YAPITLARINDA NAMUS OLGUSU**

Erdi DEMİR¹

ÖZ

Araştırmanın konusu Orhan Pamuk'un Kar ve Masumiyet Müzesi isimli yapıtlarında namus olgusuyla ilgilidir. Nobel Ödüllü romancı Orhan Pamuk'un Kar ve Masumiyet Müzesi isimli yapıtları namus, bekâret, çok eşlilik, onur, aile, evlilik, başörtüsü ve aldatma gibi kavramlar yönünden oldukça zengin bir içeriğe sahiptir. Araştırmada Kar ve Masumiyet Müzesi yapıtlarında toplumsal cinsiyet normlarıyla anlamını bulan namus olgusunun nasıl inşa edildiği incelenmiştir. Bu bağlamda adı geçen yapıtlarda sosyal olarak inşa edilen ataerkillik ve namus olgusunun görünüşleri araştırılmıştır. Araştırmada söylem analizi yöntemi bağlamında Kar ve Masumiyet Müzesi romanlarındaki üretilen söylemlerin altında yatan iletilerin analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Sosyoloji, edebiyat, iletişim bilimleri, antropoloji, felsefe, psikoloji ve eğitim bilimleri gibi birçok disiplinde tercih edilebilen bu yöntemde bireysel görüşme formları ya da söylemi yansıtan dokümanlar verileri oluşturabilmektedir. Nitekim dilin tutum ve davranışlara yansımaları analizi söz konusu olduğundan söylemin doğası ve anlamı bu yöntemde anlam kazanabilmektedir. Bulgu olarak, Kar ve Masumiyet Müzesi yapıtlarda namus olgusunun yaşam tarzları mücadelesi üzerinden sunulduğu anlaşılmakla birlikte toplumsal cinsiyet normları ve ataerkillik sistemin çıkarları doğrultusunda anlamlandırıldığı görülmüştür. Namus kavramı gelenek ve ahlak kurallarına bağlılık, doğruluk ve dürüstlük gibi anlamlara sahipken tarihi ve sosyal olarak ataerkillik sistemin namus olgusunu yeniden kurgulamasıyla kadın bedenini denetleyici, bekârete vurgu yapan bir anlam kazandığı anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Namus, Bekâret, Cinsel kimlik, Masumiyet Müzesi, Kar.

**WHAT IS HONOR? THE PHENOMENON OF HONOR IN THE WORKS OF
ORHAN PAMUK'S MUSEUM OF SNOW AND INNOCENCE**

ABSTRACT

The subject of the research is related to the phenomenon of honor in Orhan Pamuk's works called the Museum of Profit and Innocence. Nobel Prize-winning researcher Orhan Pamuk's works entitled The Museum of Profit and Innocence have a very rich content in terms of concepts such as honor, virginity, polygamy, honor, family, marriage, hijab, infidelity. In the research, it has been examined how the phenomenon of honor, which finds its meaning with gender norms, is constructed in the works of the Museum of Profit and Innocence. In this context, the views of the socially constructed phenomenon of patriarchy and honor have been investigated in the mentioned works. In this research, it is aimed to analyze the underlying intention of the discourses produced in the novels of the Museum of Profit and Innocence in the context of the discourse analysis model. In this pattern, which can be preferred in many disciplines such as sociology, literature, communication sciences, anthropology, philosophy, psychology and educational sciences, individual interview forms or documents reflecting discourse can create data. As a matter of fact, since the analysis of the reflection of language on attitudes and behaviors is in question, the nature and meaning of discourse can gain meaning in this pattern. As a result, it is understood that the phenomenon of honor in the works of the Museum of Profit and Innocence is presented through the struggle of lifestyles.

Keywords: Honor, Virginity, Sexual identity, Museum of innocence, Snow.

¹ Bağımsız Araştırmacı Dr., edemir.akdeniz@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-3227-5984>

Giriş

Namus olgusu, günlük yaşamda sıkça kullanılan bir kavramdır. Türk toplumunda özel bir yeri olan namus kavramına, namusu için yaşamak, namusunu temizlemek, namusunu korumak ve namuslu kadın gibi ifadelerle sıkça rastgelinmektedir (Koçtürk, 1992, s. 100; Doğan, 2012, s. 565). Namus, güncel Türkçe Sözlüğünde bir toplumdaki ahlak kurallarına geleneklere bağlılık, doğruluk, dürüstlük olarak tanımlanmıştır (<https://sozluk.gov.tr/>, 01.06.2024). Türk diline Farsça ya da Arapçadan girdiği düşünülen namus kavramının kelime kökeninde “nomos” kelimesi yer almaktadır. Nomos, iktidar, bir şeye sahip olmak, kanun ve kural anlamını taşımaktadır (Altunel, 2012, s. 215; Doğan, 2016, s. 28).

Namus kavramına, coğrafi koşullar, üretim biçimi, yaşam tarzı, dil, din, aidiyet ve toplumsal kabuller ve eğitim düzeyi gibi faktörlerin etkisiyle zaman içerisinde farklı içerik ve anlam yüklenmiştir (Sakallı, Karatır & Uğurlu, 2001, s. 15; Altunel, 2012, s. 215, 216). Tarihin ilk dönemlerinde anaerkil bir toplumun varlığı genel kabul gören bir eğilim olmakla birlikte yerleşik yaşama geçişle birlikte iş bölümü ve uzmanlaşmanın ortaya çıkması toplumsal sistemi değiştirmiştir. Anaerkil toplumsal yapı, ataerkil bir toplum yapısına evrilmiş, insanların korunma ihtiyacı, silahların erkekler tarafından kullanılması ve tarım arazilerini koruma ihtiyacı özel mülkiyet anlayışını doğurmuştur (Engels, 2013, s. 11; Berktaş, 2015, s. 39). Böylece kadınlar doğurganlık özelliklerine sahip olması, iş gücü ihtiyacının karşılanması ve mülkiyetin korunması gibi işler açısından erkek egemenliği altına girmişlerdir. Kadınlar, doğumlar yoluyla cinsellikleri denetlenen ve erkeğin mülkiyetinde, sahip olunan bir nesne, ekonomik değer olarak algılanmışlardır (Foucault, 2003, s. 110). Ekonomik değer taşıyan kadın doğurganlığı, kadınların evliliklerinde günümüzde bazı toplumlarda uygulanan başlık parası anlayışının doğmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda namus kavramı, kadın bedenini metalaştıran, cinsel kimliğe vurgu yapan, cinsel kuralları ve değerler sistemini tanımlayan bir yön kazanmıştır.

Beauvoir (2019, s. 14) erkeklerin tarihsel ve kültürel yapılar aracılığıyla kendi özlerini bir temele oturttüğünü belirtmiş, kadınlığın erkeklerce yeniden üretilmiş bir kültürel yapı olduğunu savunmuştur. Dolayısıyla üretilen kadınlık toplumsal alanda öteki olarak konumlandırılırken namus anlayışı da kadınlar üzerinden inşa edilmiştir. Butler (2008, s. 31, s. 47) yaklaşımında ise namus biyolojik bir gerçeklikten öte toplumsal olarak inşa edilmiş bir kimlik alanına işaret etmektedir. Öyle ki namus kadınlar açısından beden denetlenmesi ve cinsellikle ilişkilendirilirken erkekler açısından toplumsal bir statü, egemenlik ve saygınlık kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bourdieu (2018, s. 238) namus, kan davası, onur, haysiyet ve töre kanunları gibi değer yüklü kültürel kavramların sembolik sermaye unsurlarının başında geldiğini belirtmiştir. Bu bağlamda namus, sembolik bir sermaye olmasının yanında eril toplumlarda ailenin toplumsal saygınlığının bir izdüşümü olarak yorumlanabilmektedir. Eril toplumlarda kadın bedenini sembolik olarak metalaştıran namus kavramı, kadın kimliğinin sınıfsal ve kültürel bağlamda nasıl temsil edildiğini yansıtan bir kavramdır.

Namus kavramının kişinin çıkarlarından öte toplulukları düzenlemenin bir yöntemi olduğu düşünülmekte ve kadın bedenini denetlemek üzerinden gerçekleştiği değerlendirilmektedir (Berktaş, 2008, s. 88). Öyle ki cinsiyetler arası ilişkiler toplumsal yapıyı oluşturan katmanlardan üretim tipinden ve toprak üzerindeki mülkiyet biçiminden

kaynaklanabilmektedir. Vergi kaçırmanın suç olarak kabul edildiği bir toplumsal sistemde vergi kaçırın bir kadına ya da erkeğe “namussuz” denilmezken evlilik öncesi cinsel birliktelik yaşamış kadına namussuz denilmesi, namus olgusunun sosyal olarak toplum tarafından inşa edildiğini ortaya koymaktadır (Altunel, 2012, s. 215). Namus kavramının Türk toplumunda her zaman kapsayıcı bir özelliği olmuştur. Namus, toplumsal cinsiyet normlarıyla kimlik kazanan ataerkil bir toplum yapısının ürettiği, tek taraflı ve cinsiyetçi bir yaklaşımın ürünüdür (Kalay, 2012, s. 151). Namus olgusu, kadın ve erkek cinsleri arasında hiyerarşi ilişkisi kurgulayarak cinsiyet eşitsizliğini ortaya çıkardığı için kadınların kamusal yaşamdan ve toplumsal kurumlardan dışlanmasına sebep olabilmektedir (Yıldız Tahincioğlu, 2010, s. 135). Foucault'a (2003, s. 114) göre, biyolojik cinsiyet üzerine kültürel pratikler, değerler sistemi, örf ve âdetler vasıtasıyla inşa edilen toplumsal cinsiyet normları kadın ve erkek arasında tahakküm ve iktidar anlayışını ortaya çıkarmaktadır. Namus, toplumsal cinsiyet normları ile şekillenen bir olgu olması yönüyle kadın ve erkek cinsleri arasında hiyerarşiye dayalı sosyal ağların inşa edilmesine sebep olabilmektedir. Ayrıca namus anlayışının beden politikası bağlamında kadın bedenini denetleyici bir mekanizma olduğu düşünülebilir.

Türk toplumunda kadınların namuslu olması, evlenmeden önce cinsel birliktelik yaşamaması, kendisi ve aile bireylerinin saygınlığına laf getirmemesi, nikâhsız bir şekilde bir erkekle yaşamaması, açık giyinmemesi, kamusal alanda bir erkekle yakınlaşmaması şeklinde algılanmaktadır (Pamuk, 1999, s. 112, 123; Göle, 2011, s. 135; Aydın, 2024, s. 267). Evlilik öncesi bir kadının bakire olması onun saflığı ve temizliğinin simgesi kabul edilmekte bekâret bir kadının namusunun sembolü olmaktadır. Bu bağlamda dikkat çeken unsur bekârete yüklenen toplumsal anlamlar ve içeriklerdir. Namus olgusuyla kadınların cinsel davranışları ve eylemleri kontrol ve gözetim altına alınabilmektedir. Bir tür eril egemenliğe dayalı cinsel politikaların yaygınlaşması anlamına gelen bu bakış açısı toplumsal eşitsizliği besleyebilmektedir (Millet, 1987, s. 80, 96). Ataerkil sisteme göre kadın erkeğin onurunu korumalı, erkeğin onuruna leke sürdürmemelidir. Onur, bireyin ve ailenin saygınlığına kötü söz getirmeme olarak tanımlanabilir (Tezcan, 1999, s. 21). Dikkate değer husus muhafazakâr özelliklere sahip ataerkil toplum yapılarında erkeğin onurunun kadının namusuna endeksli olmasıdır (Göle, 2011, s. 16). Ataerkillik, sosyokültürel, ekonomik ve politik kurumlarda erkek egemenliğini temel alan bir düşünce biçimi veya bakış açısı şeklinde ifade edilebilir (Ecevit, 2011, s. 4; Demir, 2021a, s. 309; Demir, 2021b, s. 219; Demir, 2023a, s. 293). Ataerkil toplumlarda erkeklere çalışarak evin geçimini temin etme, eşi ya da aile bireylerinin namusunu koruma rolleri verilirken kadınlara yabancı erkeklerle konuşmama, evlenene kadar cinsel ilişkiden kaçınma rolleri biçilmiştir (Bilgili & Vural, 2011, s. 67). Evlilik öncesi bekâretini kaybeden kadın namusunu kaybettiği için yaptırımlara maruz kalabilmekte ve kadın cinayetleri yaşanabilmektedir. Gelenekçi, eğitim düzeyi düşük, akraba ve aşiretlerin etkin olduğu muhafazakâr toplumlarda kadınların namus kavramına büyük önem verilmektedir (Altunel, 2012, s. 215).

Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

2006 yılında Nobel Ödülü'nü kazanan ilk Türk yazar olan Orhan Pamuk'un yapıtları toplumsal cinsiyet normları ve ataerkillik açısından zengin bir veri tabanı sunmaktadır. Literatürde bu romanları referans alarak daha önce toplumsal cinsiyet ve namus ekseninde inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmanın amacı, Orhan Pamuk'un *Kar* ve

Masumiyet Müzesi isimli romanlarında işlenen kadın temalarını namus olgusu açısından incelemektir. Bu bağlamda Orhan Pamuk'un adı geçen yapıtlarında tarihsel ve kültürel olarak ataerkillik normlarıyla anlamını kazanan namus olgusunun nasıl inşa edildiğini tespit edebilmek amaçlanmaktadır. Bu sayede *Kar* ve *Masumiyet Müzesi* yapıtlarında namus olgusunun görünümünü ortaya çıkarabilmek mümkün olabilecektir. Nitekim adı geçen yapıtlarda namus, bekâret, başörtüsü, aile, evlilik, statü, çok eşlilik ve aldatma gibi unsurlardan oldukça fazla bahsedilmiştir.

Araştırmada söylem analizi yöntemi bağlamında *Kar* ve *Masumiyet Müzesi* romanlarındaki üretilen söylemlerin altında yatan mesajların analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Sosyoloji, edebiyat, iletişim bilimleri, antropoloji, felsefe, psikoloji ve eğitim bilimleri gibi farklı disiplinlerde tercih edilebilen bu yöntemde bireysel görüşme formları ya da söylemi yansıtan dokümanlar verileri oluşturabilmektedir. Nitekim dilin tutum ve davranışlara yansımaları analizi söz konusu olduğundan söylemin doğası ve anlamı bu desende anlam kazanmaktadır. Foucault (2011, s. 14, 15) söylemin iktidar, otorite ve egemenlik gibi kavramlarla beslendiğini, söylemin yapısının bilgi ve sosyal bir yaşam alanı inşa ettiğini belirtmektedir. Buna göre söylem, sosyal kuşatıcılığı ve etki alanıyla toplumsal yaşamı etkileyebilmektedir. Whisnant (2012, s. 5) söylem kavramının, toplumsal cinsiyet, eşitsizlik, toplumsal sınıf, ötekileştirme, meşruiyet, toplumsal kabuller, değerler sistemi, etnisite, ırk, inanç, yaşam tarzı ve gelir dağılımı adaletsizliği ile ilişkili olduğunu belirtmektedir.

Bu çalışmada *Kar* ve *Masumiyet Müzesi* yapıtlarında erkek ve kadın karakterlerin namus, bekâret, evlilik, çok eşlilik, aldatma ve cinsel kimlikle ilgili durumları ve eylemleri söylem analizi bağlamında betimlenerek sosyolojik bir bakış açısıyla yorumlanmıştır. Nitekim Pamuk'un romanlarında aldatılmış, ikincil rollerle temsil edilen, sosyal ve ekonomik yönden erkeklere bağlı ve mutsuz kadınların karakterize edildiği görülebilmektedir (Cengiz, 2010, s. 67; Demir, 2023b, s. 338). Çalışmada romanlarda yer alan namus, kadın, iktidar, hiyerarşi, evlilik, bekâret ve çok eşlilik kavramlarıyla ilgili karakterlerin söylemleri ve bu söylemler altında yer alan sosyal ilişkiler ve bağlamların ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu itibarla çalışmaya konu olan eserin feminist bir okuma bağlamında incelenmesi ve değerlendirilmesi düşünülmüştür.

Orhan Pamuk'un *Kar* Romanı

Orhan Pamuk, 2002 yılında yayımlanmış olduğu *Kar* romanıyla 2006 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanmıştır. Romanda olaylar 1990'lı yıllarda Kars'ta geçmekte olup Kemalizm, 28 Şubat Askeri Darbesi, Türk milliyetçiliği, Kürt milliyetçiliği, Siyasal İslamcılık, başörtüsü, namus ve cinayet konuları işlenmektedir. On iki yıldır Almanya'da siyasi sürgün olarak bulunan öğretmen Kerim Alakuşoğlu (Ka) vefat eden annesinin cenazesi için İstanbul'a gelmiştir. Cumhuriyet yanlısı, laik yaşam biçimini benimsemiş Kerim Alakuşoğlu kendisine isminin kısaltması Ka olarak hitap edilmesini istemektedir. Şiire ve edebiyata ilgi duyan Ka, inancı zayıf bir kimsedir. Cumhuriyet gazetesi yönetimi, Ka'dan Refah Partisi'nin yükselen oyları ile kadın cinayetlerinin sebeplerini araştırması için Kars'a gitmesini istemiştir (Pamuk, 2002, s. 9, 14).

Araştırma için Kars'a giden Ka, üniversiteden eski sevgilisi olan İpek'in eşi Muhtar'dan ayrıldığını öğrenmiştir, Ka, İpek'i ikna edeceğini ve beraber Almanya Frankfurt'a dönerek

evleneceklerini düşünmüştür. İpek eşinden ayrılınca babası ve kız kardeşi Kadife ile yaşamaya başlamıştır. İpek, özgürlükçü ve sol görüşlü bir kadın olmasına rağmen kız kardeşi Kadife başörtüsü taktığı için üniversiteye alınmayan genç kadınların lideri, sözcüsü konumundadır. Kadife, Lacivert'in sevgilisidir. Lacivert Siyasal İslam'ı savunan ve bir televizyon programında muhafazakâr, dindar insanlara hakaret eden bir sunucuyu öldürmek iddiasıyla ünlenmiş bir kimsedir (Pamuk, 2002, s. 71, 82).

Kar romanı laik ve muhafazakâr çatışması, bireysel özgürlük ve tercihler, toplumsal baskı ve denetim mekanizmalarını konu almıştır. Romanda namus kavramının muhatapları İpek ve Kadife isimli kadınlardır. *Kar* romanında başörtüsü tartışmaları bağlamında kadın bedeninin üzerindeki toplumsal baskı göze çarpmaktadır. Bu bağlamda başörtüsü olgusunun kadın bedenini denetleyici bir unsur olarak sembolik bir anlam kazandığı düşünülebilir.

Ka, yaptığı araştırmada intihar eden kadınların büyük bir çoğunluğunun başörtüsü ile üniversiteye alınmayan, ikna odalarında zorla başörtüleri çıkarılmaya çalışılan kimseler olduğunu öğrenmiştir. İlginç bir intihar vakası ise henüz on altı yaşında olan bir kız çocuğuna, öğretmeni tarafından sınıfta bakire olmadığının söylenmesi üzerine gerçekleşmiştir. Nitekim ataerkil ve muhafazakâr toplumlarda namus ve bekâret önemli bir tabu olarak kabul görmektedir. Kızın bakire olmaması iddiasının kısa zamanda çevreye yayılmasıyla kızın nişanlısı nişanı bozmuştur. Kızın annesi kız çocuğunu avutmak için “nasıl olsa evlenmeyi istemiyordun” diyerek konunun üstüne kapatmak istemiştir. Kimseyi inandıramayan kız çocuğu, annesinin uyku haplarını yutarak canına kıymıştır (Pamuk, 2002, s. 21, 22). Nitekim romanda bekârete yüklenen anlamların cinsel saflık, temizlik ve namus olduğu anlaşılmakta, kız çocuğunun namussuzluk iddiasının gündeme gelmesiyle intihar etmesi anlatılmaktadır. İntihar eden kadınların başörtülü ve başörtüsü sebebiyle üniversiteye alınmayan kadınlar olması da düşündürücüdür. Kadınların yoğun psikolojik şiddet ve baskı sebebiyle intihar etmesi, kural ve yasakların çoğunlukla kadınların giyim kültürü üzerinden şekillenmesi de dikkat çekici olmuştur.

Romanda Yeni Hayat Pastanesi'nde başörtüsü takan kadın öğrencileri üniversiteye almayan eğitim bilimleri enstitüsü müdürünün silahla öldürülmesiyle ortalık aniden karışması (Pamuk, 2002, s. 51, 53) dikkat çekici olmuştur. Romanda başörtüsü-kadın cinayeti-namus ve bekâret gibi temaların olay geçişlerini sağladığı, romandaki öznelerin kadınlar olduğu göze çarpmaktadır. Nitekim intihar eden kadınların üniversiteye girerken başını açmak istemeyen ve namusunu korumak isteyen kimseler olarak kurgulandığı anlaşılmaktadır.

Romanda Funda'nın başörtüsünü çıkararak bir tiyatro oyununda soyunması, kadın bedeninin özgürlüğü ve namus arasındaki gerilimi ortaya koymuştur. Şehirde bir tiyatro oyunu organize etmek isteyen Sunay Zaim ve kendisi gibi tiyatrocü olan eşi Funda “Vatan yahut Çarşaf” isimli bir darbe tiyatrosu hazırlamışlardır. İyi niyetle hazırlanmayan tiyatro oyununda Sunay Zaim'in eşi Funda'nın sahnede kara çarşafı çıkarması, soyunarak kara çarşafı ateşe vermesi Millet Tiyatrosu salonunda büyük tepkiyle karşılanmıştır (Pamuk, 2002, s. 147). Funda Hanım'ın çarşafı çıkararak soyunması ve çarşafı ateşe vermesi büyük çoğunluğu muhafazakâr olan insanları provoke etmiştir. Romanda gerici-aydınlanmacı ikileminin temel nesnesi kadın bedeni, başörtüsü ve çarşaf olmuştur. Bu durum aslında kadın bedeninin değersizleştirilmesi, araçsallaştırılması ve sistematik toplumsal cinsiyet örüntülerinin yeniden üretilmesi anlamını

taşımaktadır. Romanda erkeklerin namus adına kadınları ve kadın bedenini kontrol altına alma girişimleri ön planda yer almıştır. Modernleşme ve gelenek çatışması temelinde namus kavramının kültürel dönüşümü bu romanda okuyucuya yansıtılmıştır. Olayların çoğu kez yönlendiricisi, aktif rol üstlenen erkek karakterler olmuştur. Erkek karakterlerin rol bakımından üstünlüğü göze çarpmaktadır. Yapıtta namus ve kadın cinayetleri toplumsal sorunu irdelenirken İpek ve Ka'nın cinsel hayatına da yer verilmiştir.

Masumiyet Müzesi Romanı

Masumiyet Müzesi, Orhan Pamuk'un 2008 yılında yayımladığı aşk konusunu içeren, aynı zamanda 1980 askeri darbesinin toplumsal etkileri, Kürt sorunu, İstanbul'daki bayramlar, komşuluk ilişkileri, giyim kültürü, namus, bekâret, kadın ve erkek ilişkilerini yansıtan bir yapıttır. Kurgu zamanı olarak 26 Mayıs 1975 yılı ile 2004 yılları arasını kapsayan yapıt, seksen üç bölümden oluşmuştur (Pamuk, 2008, s. 11). Romanda aldatılan, modernlik tartışmaları üzerinden sosyal yaşamına müdahale edilen, bedenleri denetlenen kadınlar söz konusudur.

Romanda Füsün ile Kemal'in serbest ilişkilerinin toplumun geleneksel yaşam biçimi ve namus düşüncesiyle uyumlu olmaması modernleşme ve gelenek çatışması biçiminde sunulmuştur. Bu serbest ilişki sonucunda namus kavramına atıf yapan toplumsal bir baskı olarak evlilik kurumu gündeme gelmiştir. Kemal, Füsün'a matematik dersleri verme bahanesiyle öğle sonu saat iki ile dört arasında Merhamet Apartmanı'nda buluşup sevişmeye başlamışlardır. Bu ilişkide Füsün sonuna kadar gitmiş ve bekâretini kaybetmiştir (Pamuk, 2008, s. 28, 34). Bu durum 1970'li yıllarda ve henüz on sekiz yaşında olan, bekâr bir kadın için cesur bir hadise olmuştur. Nitekim toplumda bekâret bir tabu olarak algılanmaktadır ki bekâret bir kadının namusunun sembolü niteliğindedir.

Kemal'in nişanlısı Sibel, aydınlanmacı, modern ve Atatürkçü bir ailenin kızıdır. Sibel, nişanın evliliğe işaret olduğu garantisini aldığı için Kemal ile birlikte olmuş ve bekâretini kaybetmiştir. Kemal ne yaptıysa da Füsün'u bir türlü unutamamış ve çok geçmeden Sibel ile nişanını bozmuştur. Füsün'dan haber almaya çalışan Kemal, babası emekli öğretmen ve annesi terzi olan Füsün'un evlerine yakın semtlerde otellerde kalmaya başlamıştır (Pamuk, 2008, s. 231). Kemal'in Füsün'a olan aşkı daha çok cinsellikle ilişkilendirilebileceği gibi o dönem toplumdaki namus algısının psikolojik izlerini taşımaktadır.

Kemal, Füsün'un film yönetmeni, şişman ve işsiz bir adam olan Feridun'la evlendiğini öğrenmiştir. Uzaktan bir akraba olarak Feridun ve Füsün'un evlerine gidip gelmeye başlayan Kemal, aile şirketleri Satsat'ta işleri tamamen boşlamıştır. Feridun evlerine gelip giden bu adamın Füsün'dan hoşlandığını anlamasına rağmen sessiz kalmış, Füsün'un annesi Nesibe Hala da bu ziyaretleri görmezden gelmiştir. Feridun'un Kemal'in niyetini fark etmesine rağmen bu gelişmeye kayıtsız kalması, Kemal'in maddi güce sahip olmasıyla ilgilidir.

Feridun'un işsiz olduğunu bilen Kemal, Füsün ile yakınlaşmak bahanesiyle Feridun ile Limon film Anonim Şirketi'ni kurmuştur. Bir an evvel film projesine girişen ikili filmde Füsün'un oynaması ve onun üne kavuşması gerektiğini düşünmüşlerdir (Pamuk, 2008, s. 332). Filmde bir öpüşme sahnesinin bulunması iki rakip erkeği bir araya getirmiş, Füsün'un öpüşme sahnesi için uygun olmadığını nitekim sanatçının soyunabilmesi ve kamusal alanda özgürce hareket edebilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Bu rol için Papatya isminde bir kadın bulunmuş

ve kısa süre sonra Papatya ile Feridun'un ilişkisi başlamıştır (Pamuk, 2008, s. 455). Öpüşme sahnesi için Füsün'un uygun bulunmaması, Feridun ve Kemal'in birlikte hareket etmesi ve Füsün adına karar almaları düşündürücüdür. Nitekim başka bir erkekle olan öpüşme sahnesi Kemal ve Feridun için Füsün'un namusuna gölge düşürebilecektir.

Film şirketinin Feridun'a devredilmesiyle Füsün ile Kemal'in kavuşmaması için bir sebep kalmamıştır. Şoförleri Çetin ile Nesibe Hala, Füsün ve Kemal Paris'e gitmek üzere yola çıkmışlardır. Gece yolculuğunun tehlikeli olduğunu söyleyen Nesibe Hala geceyi bir otelde geçirmenin daha mantıklı olabileceğini söylemiştir. Bunun üzerine Çorlu tarafında Büyük Semiramis Otel'de konaklamışlardır (Pamuk, 2008, s. 518). Gece herkes uyurken Kemal, Füsün'un odasına gitmiş ve evlenmeden önce birlikte olmayacaklarına dair birbirlerine söz vermelerine rağmen geceyi beraber geçirmişlerdir. Uzun bir müddet sevişen ikili sabah uyandıkları zaman tartışmaya başlamışlardır. Füsün, Kemal'in artık arzuladığı bedeni elde ettiğini düşünmüş, kendisini Kemal'in cinsel bir objesi hissetmiştir. Çok öfkeli olan Füsün'u yatıştırmak isteyen Kemal, aracı Füsün'un kullanmasına izin vermiştir. Hızlı bir şekilde aracı kullanan Füsün, trafik kazası yapmış ve olay yerinde hayata gözlerini yummuştur (Pamuk, 2008, s. 539).

Romanda cinsel özgürlük ve toplumsal normlar arasındaki gerilimlerin namus olgusu üzerinden inşa edildiği görülmektedir. Füsün, toplumun namus anlayışının bir kurbanı olmuş, aşk ve cinsellik temalı bir namus anlayışının figürüdür. Arzulanan nesne olarak kadın bedeninin söz konusu olması, öpüşme konusunda kadının kimle öpüşeceğini kararının erkekler tarafından uygun bulunup bulunmaması fikri, kadının bedeninin cinsel obje olarak sunulması, şirket devri konusunda pazarlığın bir kadın üzerinden yapılmış olması, evlenmeden önce bekâretin korunması tabusu gibi romanda ele alınan temalar kadına karşı toplumsal bakış açısını yansıtmakta, kadına psikolojik şiddet döngüsü şeklinde okuyucuya sunulmaktadır.

Namus Kavramının Sunumu: Beden

Orhan Pamuk'un romanlarında kurgulanan kadın profili incelendiğinde namus ve bekârete önemli ölçüde yer verildiği anlaşılmaktadır. Birbirinin tamamlayıcısı gibi varsayılan bekâret ve namus olguları Akdeniz ve Ortadoğu toplumlarında önemli bir yere sahiptir (Yıldız Tahincioğlu, 2010, s. 135). Ataerkil sistem doğrultusunda şekillenen namus olgusu, erkeklerin kadınlar üzerinde denetim kurmasını sağlayan bir mekanizmadır. Öyle ki bu mekanizmaya göre kadınlar, erkeklerin olumsuzluğuyla beraber bu mekanizma inanç, gelenek ve görenekler, yaşam biçimleri, üretim tekniği, aile yapıları ile şekillenmektedir (Butler, 2008, s. 56).

Pamuk'un romanlarında toplumsal çatışma temel unsurlardan birisi olup, bu çatışma ahlaki kaygılar, toplumsal değerler, gelenek-yenilik, muhafazakâr ve modern ikilemleri üzerinden kurgulanmaktadır. Orhan Pamuk'un romanlarında ahlaki olgunluğa sahip erdemli kadın ile evlilik dışı ilişkilere, aşk tekliflerine açık basit kadın arasında yaşam biçimleri üzerinden namus kavramı sorgulanmaktadır. Erdemli kadınlar eşlerine sadakat gösteren, dürüst ve itaatkâr karakterlerdir. Namus olgusunun göze çarptığı yapıtların başında *Kar* romanı gelmektedir. Kars'a giderek intihar eden kadınlar üzerine araştırma yapan Kerim Alakuşoğlu (Ka), intihar eden kadınların aileleri, şehrin valisi, polis müdür yardımcıları ve eski belediye başkanıyla görüşmüştür. Ka, Kars'ta başörtüsüyle üniversiteye alınmayan genç kadınların intihar ettiğini öğrendiği gibi namus ve bekâret cinayetlerinin oldukça yaygın olduğunu tespit

etmiştir (Pamuk, 2002, s. 19). Bu bağlamda namus kavramının kadın bedeni üzerinden inşa edilen toplumsal bir olgu olduğu değerlendirilebilir. Namus kavramını inşa eden sosyal bağlamların, kadın bedenini denetleyici ve kontrol edici bir mekanizma olduğu anlaşılmaktadır.

Ka, ziyaretinde yaşlı adamlarla zorla evlendirilmek istenen kız çocuklarının, çocuğu olmuyor diye kayınvalidesinden kötü söz işitenlerin, psikolojik ve fiziksel şiddet gören kadınların ve kız çocuklarının intihar ettiğini öğrenmiştir. Namus cinayetlerinin sıradanlaşması, ailelerin durumun üstünü örtmeye çalışarak ikilemde kalmaları düşündürücüdür. İddiaya göre bir sınıfta on altı yaşında bir kız çocuğuna bakire olmadığını söylemesi üzerine bu iddia kısa zamanda çevreye yayılmıştır. Nişanlı olan kızın nişanlısı ve ailesi bu dedikodu üzerine nişanı bozmuştur. Kızın annesi kızını teselli etmeye çalışırken o akşam televizyon kanalında bir düğünü seyreden babası kendisini tutamamış ve ağlamıştır. Tüm bu yaşananlar yüzünden suçlanan ve evinden çıkamayacak hale gelen on altı yaşındaki kız çocuğu, annesinin uyku haplarını yutarak canına kıymıştır. Yapılan otopsi sonucu kızın bakire olduğunun anlaşılması üzerine kız çocuğunun babası öğretmeni suçlamıştır (Pamuk, 2002, s. 21). Nitekim romanda bahse konu ataerkil bir toplumsal yapı ve aile kurumudur. Böylesi toplumlarda doğal olarak kadınların bekâreti kadının namusunu simgelemektedir. Romanda bekâretin kaybedilme iddiasının bile gündeme gelmiş olması ölümle sonuçlanmıştır. Öyle ki evlenmeden önce bir kadının cinsel birliktelik yaşaması, toplumca büyük bir utanç kaynağı, yozlaşma ve namussuzluk olarak görülmektedir (Kılıçaslan & Işık, 2016, s. 120). Namuslu olan ya da namussuzluk olarak algılanan toplumsal davranış ve eylem biçimlerinin kadın bedeni üzerinden inşa edilmiş olması, eril iktidarın bakış açısını yansıtmaya açısından önemlidir

Tablo 1 – Romanlarda Namusun Kurgusu

Tema	<i>Kar</i>	<i>Masumiyet Müzesi</i>
Namus ve Beden	Başörtüsü, inanç ve kültürel değerler	Cinsellik, Aşk, Modernleşme ve gelenek çatışması
Toplumsal Denetim	Mahalle baskısı ve dinsel değerlerin kadın üzerindeki yansımaları	Mahalle baskısı ve sosyal çevrenin kadın bedeni üzerindeki tasarrufları
Aile	Kadın, ailenin sembolik sermayesini temsil eder	Namus olgusu üzerinden evlilik şart koşulur
Etkileşim ve özgürlük	Funda'nın sahneden soyunması modernlik ve gelenek çatışması biçiminde kurgulanır	Fusun ve Sibel'in bekaretlerini kaybetmeleri, Fusun'un ölümü, evlilik baskısı

Kar romanında namus konusu sebebiyle intihar eden diğer bir karakter ise Teslime 'dir. Eğitim Enstitüsü'nde öğrenci olan Teslime başörtüsü yasakları sebebiyle üniversite kapısından polis tarafından sürekli geri çevrilmektedir. Devamsızlık yüzünden derslerinden kalacak olan Teslime, son derece üzgündür. Başörtüsünü takan Teslime'nin intihar edeceğine kimse ihtimal vermemiştir. Türbanlı genç kadınlarla birlikte yasakçı üniversite yönetimini protesto eden Teslime, Siyasal İslamcılarla hareket etmiştir. Anne ve babasının başını açması teklifini

reddetmiş ve bir gün akşam annesi ve babasına çay ikram ederek odasına çekilmiştir. Abdest alıp namazını kıldıktan sonra başörtüsüyle kendisini lamba kancasına asmıştır (Pamuk, 2002, s. 22, 114). Üniversite öğrencisi başörtülü kadınların üniversiteye nasıl ve ne şekilde gelmesi gerektiğine statüko, güç ve iktidar sahibi erkekler karar vermiştir. Düşünülmesi gereken husus, namus kavramına yüklenen dışlayıcı, asimilasyonist, cinsiyetçi anlam ve imgelerin kadın bedeni ve toplumsal cinsiyet normları üzerinden üretilmiş olmasıdır. Romanda namus olgusu, toplumsal olarak söylem ve eylem biçimleriyle inşa edilmiş olup kadınlara özgü sosyal normlar olarak değerlendirilmiştir. *Kar* romanında namus kavramının modern ve gelenek çatışması bağlamında politik amaçlarla kullanıldığı anlaşılabilir.

Romanda kadınların başörtüsü, inanç ve din özgürlüğü, vicdan hürriyeti, bekâret, intihar ve toplumsal baskı gibi unsurların etkisiyle namus kavramıyla ilişkilendirildiği anlaşılmaktadır. Farklı olan, namus kavramının toplumsal söylem ve kurguyla inşa edilmiş, yazısız bir norm haline gelebilmiş olmasıdır. Romanda erkeklerin, kadınların bekâreti söz konusu olduğunda diledikleri gibi nişanı bozma, ilişkiye son verme haklarının olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca kadınların kendilerini itaatkâr, sadık ve feminen tavırlarla erkeklere beğendirme arzusunda oldukları söylenebilir. Romanda yazarın, namus kavramını mekanik, somut dış dünyada değil bireylerin zihin kümelerinde, anlam dünyalarında inşa ettiği görülmektedir. Nitekim namusu meydana getiren unsurlar, bireylerin yaşam tarzı, gelenek ve görenekleri, inançları ve toplumsal değerlere bağlılıkları olduğu anlaşılmaktadır. Kimi yerlerde töre cinayetlerine sözde meşruiyet kazandıran gelenek, görenek söz konusu olabilmektedir (Arın, 2001, s. 823).

Asimetrik güç ilişkileri temelinde inşa edilen toplumsal cinsiyet düzeninin önemli bir unsuru olan namus kavramının deneyimlenme biçimleri cinslere göre değişiklik göstermektedir. Kadın, namusu “kaybetme”; erkek ise “kazanma” eylemi bağlamında deneyimleyebilmektedir. Bu ikilikle birlikte, kadın ve erkeğin toplumsal konumları eşitsizlik üzerinden meşrulaştırılmış olmaktadır.

Namusun Temsili: Modernleşme

Orhan Pamuk'un yapıtları arasında namus ve bekâret ilişkisinin en sık geçtiği yapıt *Masumiyet Müzesi*'dir. Kemal'in uzaktan akrabaları Füsün ile Merhamet Apartmanı'nda buluşmuş ilk defa “sonuna kadar giderek” sevişmişlerdir. Henüz on sekiz yaşında olan Füsün bu birliktelikle bekâretini kaybetmiştir (Pamuk, 2008, s. 36). Füsün, kırk dört gün boyunca öğle sonu iki ve dört saatleri arasında yaşanan bu ilişkiyi kimseyle paylaşmamıştır. Nitekim 1970'li yıllar Türkiye'sinde bekâret önemli bir toplumsal sosyal denetim ve baskı unsurudur. Romanda evlilik öncesi Kemal'in sevgilisi Sibel ile sevişerek Sibel'in de bekâretini kaybetmesi son derece anlamlıdır. Nitekim toplumun bakış açısı bekârete kutsal bir değer atfetmektedir. Çünkü Sibel artık Kemal ile evleneceklerine ikna olduğu için kendisini güvende hissetmiştir. Doğal olarak bu cinsel birlikteliğin sonucunun evlilik olacağını Kemal'e hissettiren Sibel, Batılılaşmış, zengin bir ailenin çocuğu olarak bekâret tabusunu kırmaya başlayanlardan birisi olmakla övünmüştür (Pamuk, 2008, s. 21, 22). Romanda bekâret unsurunun kadın bedenini denetleme aracı olarak sunulduğu anlaşılmaktadır.

Kemal, Sibel'in evlenmeden önce kendisiyle cinsel birliktelik yaşamasını aşk ve güven duygusuyla açıklarken Füsün'unla yaşadığı cinsel birlikteliği ise modernlik ve cesur olmakla açıklamıştır (Pamuk, 2008, s. 61). Ayrıca *Masumiyet Müzesi*'nde Zaim karakterinin kız

arkadaşı Ayşe ile ilişkileri de bekâret duvarı ile sınırlı olmuştur. Anlatılanlara göre Ayşe, Zaim'in evlenme arzusundan emin olmadığı sürece kendisini korumaya çalışmış, öpüşmekten öte gitmemişlerdir (Pamuk, 2008, s. 353). Romanda cinsel deneyimsizlik ve bekâret, kadınlar için evlilik öncesinde saflığın ve temizliğin sembolü olarak sunulurken yazarın kadınların cinsel yaşamları üzerinden modernleşme kavramının eleştirisini yaptığı söylenebilir. Öyle ki kadınların kamusal alanda görünümünün yaygınlaşması, kadınların sosyal ve ekonomik hayatta önemle roller üstlenmesi kadınların modernleşmesiyle ilgilidir.

Romandaki karakterlerden Sibel, henüz 32 yaşındayken geçirmiş olduğu kaza sonucu hayatını kaybeden Belkıs'ın bu kazayla kurtulduğunu düşünmektedir. Nitekim Belkıs, hiçbir erkeğin koluna takarak benim eşim diyebileceği bir kadın olmamıştır. Bekâretini kaybedişi onun çevresindeki insanların diline düşmüş ve bu kadın toplumdaki dışlanmıştır. Hatta Belkıs Kaptanoğullarının oğlu Faris ile bekâretini kaybetmeden önce evlenebilseydi düzenli bir hayata kavuşacaktır. Romanda Belkıs'ın varsıl bir ailenin çocuğu olmaması sebebiyle bekâretinin sorun olduğu düşünülmektedir (Pamuk, 2008, s. 90). Bekâret, kimi toplumlarda cinsel saflığın simgesi kabul edilebilmektedir. Bekâret, kadınlar için kaybetme ya da koruma bağlamında düşünülebilen toplumsal bir olguyken erkekler açısından bekâretin söz konusu olmaması toplumsal cinsiyet normları ile açıklanabilmektedir.

Romanda Feridun ve Kemal'in bir film projesinde Füsün'un öpüşme rolü için uygun olmadığına karar vermesi düşündürücüdür. Feridun ve Kemal bu rol için Füsün'un yerine annesi pavyonda çalışmış ve emekli olmuş, Papatya isminde bir kadını bulmuşlardır. Giddens (2010, s. 11, 12) ifadesiyle "basit kadınlar" kategorisinde yer alan Papatya, gece âlemlerinde boy gösteren, birçok erkekle ilişkisi olmuş iffetsiz bir kadın olarak sunulur. Kamusal alanda soyunup başka erkeklerle yakınlaşması onun için sorun olmayacağı için kırık hayatlar film projesinde Papatya rol almıştır (Pamuk, 2008, s. 464). Papatya'nın bir erkekle öpüşme rolü için uygun bulunması, O'nun bekâret durumunu deneyimlemesi ve kaybetme durumuyla açıklanabilmektedir. Esasen yapıtta bir kadını iffetsiz yapan durum ve eylemlerin neler olduğu somut bir biçimde tartışılmamış, toplumun önyargı ve düşünce biçimi yansıtılmıştır. Nitekim cinsel birliktelik karşılıklı bir eylemdir. Papatya ile cinsel birliktelik yaşayan erkeklerin namussuz ya da iffetsiz olarak görülmemesi sadece Papatya'nın namussuz olarak görülmesi cinsiyetçi ve eril hegemonik bakışın yansıması olarak değerlendirilebilir.

Namus ve bekâret tabusu toplumda kapsayıcı bir niteliğe sahip olmakla beraber cinsel kimliğin saflığını vurgulamaktadır. Her iki romanda da evlilik öncesi bekâretin kaybedilmesi ayıp, günah ve ötekileştirme aracı olmaktadır. Bu durum kadının, erkeğin ötekisi şeklinde konumlanmasına sebep olmakta başta kamusal alan olmak üzere toplumsal yaşamdan kadınları soyutlamaktadır. Namus olgusunun sıkça yer tuttuğu *Masumiyet Müzesi*'nde taciz, istismar ve tecavüz gibi olaylara maruz kalan kadınların gazete haberlerinde gözlerine bant çekildiği görülmektedir. Nitekim bu kadınlar "lekelenmiş" veya "kirlenmiş" kişiler olarak servis edilmektedir. Lekeyi temizlemenin yolu ise evliliklerdir (Akpınar & Şahin, 2017, s. 341). Kemal hem Sibel hem de Füsün'la cinsel birliktelik yaşayarak genç kadınların bekâretlerinin bozulmasından rahatsızlık duymamıştır. Cinsellik konusunda kadın bedeninin ön planda olması düşündürücüdür (Dellaloğlu, 2017, s. 100).

Connell (1998) bekâretin, erkeklerin askere gitmelerinin ve dövüşmek gibi sosyal pratiklerin erkeklerin kendilerini test ettikleri bir alan olduğunu belirtmiştir. Bu bakımdan bekâret, ataerkil yaşam düzeninin istikrarını ve başarısını temsil etmektedir (Connell, 1998, s. 153, 155). İffet ya da namusu inşa eden norm ve değerlerin erkek egemen bir toplumsal yapıda inşa edilmiş olması namus olgusunun toplumsal kurumlara ve pratiklere de yansımaları beraberinde getirmiştir. Sinema, edebiyat, eğitim, aile ve evlilik gibi birçok kurumda erkek ve kadın cinsiyetleri arasında iktidar ilişkisini dayalı ve toplumsal cinsiyet ilişkileri üretmiştir.

Masumiyet Müzesi romanında namus kavramı; taciz, istismar, intihar, muhafazakârlık, modernlik, iktidar, evlilik, lekelenmek, bekâret, aşk, kirlenmek, cesaret, tecavüz ve varsillik gibi unsurlarla ilişkilendirilmiştir. Tartışılması gereken husus, namus kavramının kadın bedenini kontrol ve denetim altında tutma ve yaşam tarzı mücadeleleri ekseninde gelişmiş olmasıdır. Romanda söylemlerin, söylemlerin altında yatan iletilerin ve tutumların da erkek egemen merkezli olduğu göze çarpmaktadır. Namusunu temizlemek, lekelenmek ve kirlenmek gibi deyimlerle anılan kadınların bekâret durumu, erkek egemen kamusal alanda tartışma konusu olabilmektedir. Maddi durumları iyi olan bazı ailelere mensup kadınların bekâretlerinin toplumda sorun oluşturmaması ise ekonomik iktidar kavramıyla ilişkilendirilebilir.

Tartışma ve Sonuç

Namus olgusu, Arapça ve Farsça'dan Türk diline girmiş bir terim olmakla birlikte ahlak kurallarına, geleneklere bağlılık, doğruluk ve dürüstlük olarak ifade edilmektedir. Tarihsel bağlamda biçimlenmiş namus olgusu kadınların bekâret unsuruyla özdeşleşmiş ve kadın bedenini kontrol ve denetim altına alma aracı haline gelmiştir. Çalışmada namus olgusunun modernlik, toplumsal cinsiyet, yaşam biçimi, beden ve iktidar gibi kavramlar üzerinden sunumunun yapıldığı anlaşılmaktadır.

Kar romanında namus olgusu politik ve kültürel dinamikler bağlamında inşa edilirken *Masumiyet Müzesi* romanında bireysel özgürlük, kültürel etkileşim ve modernleşme çerçevesinde ele alınmıştır. *Kar* romanında bekâret kavramı üzerinden namus, kadının ve ailenin toplumsal itibar göstergesi olarak sunulurken *Masumiyet Müzesi*'nde toplumun bakış açısıyla uyumsuz bir yaşam biçiminin uzantısı ve dönüşüm nesnesi olarak okuyucuya sunulmuştur.

Orhan Pamuk'un *Kar* romanında da namus olgusunun izleri görülebilmektedir. Öğretmen, bekâretini kaybettiği iddiasıyla on altı yaşında bir kız çocuğunu sınıfta rencide etmiştir. Kız çocuğu, bu durumu onuruna yedirememiş, intihar ederek canına kıymıştır. Nitekim bekâretin evlilik dışı ilişkilerce kaybedilmesi cinsel kimliğin saflığının bozulması ve zedelenmesi anlamını taşımaktadır. Bu sebeple bekârete yüklenen, kültürel pratikler ve normlar yoluyla inşa edilen namus olgusu cinayetlere, ölümlere ve intiharlara sebep olabilmektedir. Aynı şekilde *Kar* romanında başörtüsü taktığı için üniversiteye alınmayan genç kadınlardan Teslime, bu durumu hayatının bir anlamı kalmamasıyla özetlemiştir. Nitekim Teslime, kurumun bu tutumunu savunduğu kutsal değerine, inancına ve namusuna saldırı olarak algılamıştır. Namus kelimesi geleneklere bağlılık, doğruluk ve dürüstlük gibi anlamlara sahipken her iki romanda toplumsal cinsiyet normları aracılığıyla kadın bedenini denetim ve kontrol altında tutma aracı olarak kurgulanmıştır. Teslime 'ye namus bahane edilerek

uygulanan toplumsal örüntü ve baskı mekanizması Teslime'yi ölüme sürüklemiştir. Bu bağlamda namus kadın bedenini değersizleştirici ve dışlayıcı bir sembole dönüşmüştür.

Pamuk, namus, bekâret ve başörtüsü unsurlarıyla paylaştığı kimlik taleplerini, özgürlüklere karşı gelen Kemalist seçkincileri eleştirerek sunmuştur. Nitekim başörtüsü, kadınların toplumsal talebi, kimlik edinme arzusunun bir parçasıdır. Yazar, dinsel argümanlarla kadınların saçlarının görünmesini günah olarak tanımlayan aynı zamanda kadın bedenini metalaştıran düşünce yapısının eleştirisini yapmıştır. *Masumiyet Müzesi* romanında, 1970'li yıllarda bekâretin, namusla özdeşleştirildiği mesajı verilmiştir. Romanda bekâr kadınların evlilik dışı yollarla bekâretini kaybetmiş olması toplum nazarında ahlaksızlık, iffetsizlik ve namussuzluk olarak algılanmıştır. Çünkü bekâret Türkiye toplumunda hâlâ güçlü bir tabu olarak kabul görmektedir. Sibel, Kemal ile evleneceği beklentisi sonrası cinsel birliktelik yaşamıştır. Cinsel birliktelik sonrası Kemal'den bu ilişkinin sonucunun evlilik olması gerektiğini ima etmiştir. Nitekim kadınlar için özel olan bir değerini, bekâretini kaybetmiştir. Aynı şekilde Füsün'un Feridun'dan boşandıktan sonra Kemal'e Feridun'la evliliği boyunca hiçbir zaman cinsel birlikteliği olmadığını söylemesi de Füsün'un Kemal tarafından kabul edilmesini kolaylaştırmıştır.

Orhan Pamuk'un yapıtları toplumsal cinsiyet normları, iktidar, modernleşme, namus ve bekâret açısından zengin bir kaynak sunmaktadır. Pamuk, her iki çalışmasında ataerkil bir toplum düzeninin eleştirisini yapmış ve toplumsal cinsiyet normları konusunda farklı bir bakış açısı ve farkındalık geliştirmiştir. Pamuk, namus kavramını toplumun gelenek, görenek ve inanç merkezli bakış açısı bağlamında eleştirerek okuyucuya farklı bir pencere açmıştır. Aynı zamanda kadın modernleşmesinin toplumda yanlış anlaşıldığını eleştirmiş, kadınların kamusal alanda görünümünün yaygınlaşmasıyla kadın bedeni arasında kurulan bakış açısını yorumlamıştır. Evlilik öncesi kadın bedeninin denetlenmesi ve cinsel saflığın sembolü olarak nitelenen bekâretin namusla özdeşleştirilmesi kadınların değersizleştirilmesi sonucunu doğurmuştur. Bu sebeple yazar, her iki romanında da kadının toplumsal konumu, toplumun kadınlara bakış açısı, aile, evlilik, iş ve sosyal hayata dair kadın ve erkek ilişkisi kesitleri paylaşmıştır.

Kaynakça

- Akpınar, S., & Büşra, B. (2017). Orhan Pamuk romanlarında “öteki. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 5(11), 330-344, <https://doi.org/10.33692/avrasyad.509683>.
- Altunel, A. M. (2012). Namus. *Ankara Barosu Dergisi*, (1), 215-218.
- Arın, C. (2001). Femicide in the name of honor in Turkey. *Violence Against Women*, 7(7), 821-825, <https://doi.org/10.1177/10778010122182758>.
- Aydın, İ. (2024). Bir Sembolik İktidar Biçimi Olarak Kan Davaları: Şan, Şeref ve Namus. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (51), 255-274.
- Beauvoir, S. (2019). İkinci Cinsiyet (1.bs). (Çev. G. Savran). Koç Üniversitesi Yayınları.
- Berktaş F. (2015). *Tarihin Cinsiyeti*. Metis Yayınları.
- Berktaş, F. (2008). Kuzenler Cumhuriyeti'nin Yaralı Kadın ve Erkekleri. *Toplumsal Tarih*, (169), 88-91.
- Bilgili, N., & Vural, G. (2011). Kadına Yönelik Şiddetin En Ağır Biçimi: Namus Cinayetleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14(1), 66-72.
- Bourdieu, P. (2018). Bir pratik teorisi için taslak: Kabiliye üzerine üç etnoloji çalışması. (N. Ökten, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Butler, J. (2008). *Cinsiyet Belası* (Çev. B. Ertürk). Metis Yayınları.
- Cengiz, S. (2010). Orhan Pamuk'un Romanlarında Doğu-Batı İkilemi. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, 12(12), 63-88.
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar* (Çev. C. Soydemir). Ayrıntı Yayınları.
- Dellaloğlu, B. F. (2017). Nişantaşı ile Fatih'in İmkânsız Ortalaması Çukurcuma. *Edebiyat Eleştiri Dergisi*, 7, 100-108.
- Demir, E. (2021a). Orhan Pamuk'un Masumiyet Müzesi ve Erkek Hegemonyasının Görünümleri. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4(2), 306-315, <https://doi.org/10.47948/efad.997079>.
- Demir, E. (2021b). Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna'sı ve Toplumsal Cinsiyet Normları Gölgesinde Bağımsız Bir Kadın: Maria Puder. *Asya Studies*, 5(16), 215-223, <https://doi.org/10.31455/asya.936565>.
- Demir, E. (2023a). Kadın ve Siyasal Katılım İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme: Antalya Örneği. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 78(2), 291-310, <https://doi.org/10.33630/ausbf.1222368>.
- Demir, E. (2023b). Orhan Pamuk'un Kafamda Bir Tuhaflık Adlı Yapıtında Alevilik İnancı. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (106), 337-352, <https://doi.org/10.34189/hbv.106.016>.
- Doğan, İ. (2012). *Sosyoloji: Kavramlar ve Sorunlar*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Doğan, R. (2016). *Namus, Töre ve Eril Şiddet: Yargıtay Kararları, Toplumsal cinsiyet kuramları*. Ütopya Yayınevi.
- Ecevit, Y. (2011). Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisine Başlangıç. Y. Ecevit & N. Karkıner (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* (s. 2-29). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Engels, F. (2013). *Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni* (Çev. H. İlhan). Sayfa Yayınları.
- Foucault, M. (2011). *Özne ve İktidar, seçme yazılar 2* (Çev. I. Ergüden ve O. Akınhay). Ayrıntı Yayınevi.
- Foucault, M. (2003). *Cinselliğin Tarihi* (Çev. H. U. Tanrıöver). Ayrıntı Yayınları.

- Giddens, A. (2010). *Mahremiyetin Dönüşümü: Modern Toplumlarda Cinsellik Aşk ve Erotizm* (Çev. İ. Şahin). Ayrıntı Yayınları.
- Göle, N. (2011). *Modern Mahrem Medeniyet ve Örtünme*. Metis Yayınları.
- Kalay, A. (2012). Namus ve Toplumsal Cinsiyet. *Mediterranean Journal of Humanities*, 2(2), 151-163.
- Kılıçaslan, S. C. & Işık, T. (2016). *Toplumsal Cinsiyet ve Efsaneden Gerçeğe Türkiye 'de Kadın*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Koçtürk, T. (1992). *A Matter of Honor: Experience of Turkish women immigrants*. Atlantic Highlands.
- Millett, K. (1987). *Cinsel Politika* (Çev. Y. Salman). Payel Yayınları.
- Pamuk, O. (1999). *Öteki Renkler*. İletişim Yayınları.
- Pamuk, O. (2008). *Masumiyet Müzesi*. İletişim Yayınları.
- Pamuk, O. (2002). *Kar*. İletişim Yayınları.
- Sakallı, N. Karakurt, G. ve Uğurlu, O. (2001). Evlilik Öncesi Yaşanan Cinsel İlişkiye ve Kadınların Evlilik Öncesi Cinsel İlişkide Bulunmasına Karşı Tutumlar. *Tecrübi Psikoloji Çalışmaları*, 22, 15-29.
- Tahincioğlu, N. Y. (2010). Namusun ve namus cinayetlerinin cinsiyet eşitsizlikleri bağlamında analizi. *Kültür ve İletişim*, 13(26), 131-158.
- Tezcan M. (1999). *Ülkemizde Aile içi Töre ya da Namus Cinayetleri, Töre Cinayetleri- panel bildiri kitabı*. Türkiye Cumhuriyeti Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). <https://sozluk.gov.tr/> namus, erişim: 01.06.2024.
- Whisnant, C. (2012). Foucault & discourse. *A Handout for HIS*, (389). 1-8.
- Yıldız Tahincioğlu, A. (2010). Namusun ve Namus Cinayetlerinin Cinsiyet Eşitsizlikleri Bağlamında Analizi. *Kültür ve İletişim*, 13(26), 131-158.